

Uzasadnienie zmian w LSR

Konsultacje społeczne w zakresie aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Zielone Bieszczady”!

Szanowni Państwo,

zbliża się koniec okresu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR) przez naszą LGD.

Od grudnia 2016 r. przeprowadziliśmy 19 naborów wniosków w zakresie:

- Odnowa obszaru LGD (rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej);
- Podejmowanie działalności gospodarczej;
- Rozwijanie działalności gospodarczej;
- Tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego;
- Promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów i usług lokalnych oraz
- Zachowanie dziedzictwa lokalnego,

powyższe oznacza, że nasza Strategia (LSR) została zrealizowana w ponad 90%.

Dzięki skutecznemu wdrażaniu LSR powstały nowe firmy oraz infrastruktura dla społeczności lokalnej i turystów. Stowarzyszenie nie ogranicza się do organizacji naborów w ramach PROW, pomocy Wnioskodawcom i Beneficjentom, czy działań o charakterze aktywizacyjnym, skutecznie sięga także po inne środki, realizując mniejsze i większe inicjatywy na rzecz społeczności lokalnej, by jeszcze lepiej poprawiać jakość życia naszych mieszkańców.

Konsultacje społeczne w zakresie aktualizacji LSR dotyczą następujących obszarów:

1. **Z uwagi na powstałe oszczędności: (wg stanu na 2.11.2023 na podstawie danych z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego):**

- aktualizacji kwot i wskaźników w ramach Planu działania, przesunięcia oszczędności z naborów, w tym wynikających z różnic kursowych;
- aktualizacji planu działania wskazującego harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu.

2. **Aktualizacja planu komunikacji** – Tabela 1. Plan komunikacji wraz z budżetem. Pozycja nr. 13 Album - prezentacja dobrych praktyk i przyszłego okresu programowania - rezygnacja z papierowej formy albumy na rzecz formy elektronicznej z uwagi na wysokie koszty przedsięwzięcia w stosunku do planu z 2015 oraz w przypadku formy elektronicznej braku ograniczeń ilościowych i możliwość z dotarciem do większego grona potencjalnych odbiorców. Przesunięcie tego zadania na 2024 rok, w związku z wydłużoną perspektywą i faktem, że część projektów znajduje się jeszcze w fazie realizacji. Ponadto informujemy, iż założenia finansowe dla budżetu planu komunikacji zostały już osiągnięte.

3. **Dodanie nowego przedsięwzięcia do celu II i III.**

Realizacja 2 przedsięwzięć ukierunkowanych na turystkę zrównoważoną oraz na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu wpisuje się w cele LSR.

Cel 2.1 - Rozwój i promocja infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej

- Przedsięwzięcie 2.1.5

Działania mające na celu promocję wzmocnienia kapitału społecznego w zakresie turystyki zrównoważonej i ekologii.

Forma: konkurs/operacja własna.

Zakres z programu:

- rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej;
- wzmocnienie kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych.
- promocja obszaru objętego LSR, w tym produktów lokalnych.

- Wskaźnik rezultatu:

Liczba nowych obiektów objętych wsparciem u których nastąpił wzrost liczby osób korzystających z infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej (1 szt.)

Liczba osób, które podniosły wiedzę w zakresie turystyki zrównoważonej (50 osób);

- Wskaźnik produktu:

Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej (1 szt.)

Liczba przedsięwzięć służących wzmocnieniu kapitału społecznego, w tym w zakresie turystyki zrównoważonej (1 szt. - dzień otwarty).

Uzasadnienie zmian w LSR:

- włączenie się do inicjatywy Turystyki Zrównoważonej i Zielonych inwestycji w turystyce, m.in. jako pokłosie II Podkarpackiego Forum Turystyki,
- Bieszczady to najważniejsza destynacja turystyczna, która posiadając potencjał nie jest przygotowana na zmiany,
- brak przykładów dobrych praktyk,
- potrzeba lepszego ukierunkowania lokalnych przedsiębiorców na zielone inwestycje,
- potrzeba stworzenia miejsca edukacji dla uczniów, mieszkańców i turystów,
- brak dostępu do edukacji w ramach gospodarki doświadczeń,
- przygotowanie społeczności do wdrażania nowej LSR (rodzaj pomostu).

Stworzenie miejsca (obiektu), które będzie najlepszą wizytówką zrównoważonego rozwoju dla potrzeb turystyki, rekreacji i edukacji. Udzielać wsparcia dla mieszkańców, właścicieli agroturystyk, zagród edukacyjnych, przedstawicieli branży turystycznej, w tym podmiotów zrzeszonych w Bieszczadzkim Kłastrze Turystycznym którego animatorem jest LGD „Zielone Bieszczady” oraz podmiotów publicznych, ngo chcących działać na rzecz zrównoważonego rozwoju w turystyce. To przestrzeń do wymiany doświadczeń, pogłębiania wiedzy oraz diagnozowania i rozwiązywania bieżących problemów dotyczących zrównoważonego rozwoju w Bieszczadach. Będą organizowane szkolenia, warsztaty, wizyty studyjne, konferencje tematyczne i wiele innych przedsięwzięć w ramach gospodarki doświadczeń, tworzenia miejsc edukacji proekologicznej związanych z propagowaniem zasad zrównoważonego rozwoju, odnawialnych źródeł energii, ochroną środowiska i klimatu.

Budynek jako **Centrum Turystyki Zrównoważonej i Ekologii** będzie obiektem niekomercyjnym i ogólnodostępnym (zgodnie z Regulaminem). Jest wynikiem identyfikacji potrzeb zidentyfikowanych w czasie opracowywania strategii, ale także doświadczeń z ich wdrażania. Z przeprowadzonych konsultacji ze społecznością lokalną oraz analizy SWOT wynika, że pożądana jest realizacja ww. projektu. U podstaw projektu leżą lokalne zasoby obszaru takie jak: kapitał społeczny, lokalne zasoby przyrodnicze i turystyczne, tradycja, historia i kultura regionu oraz przede wszystkim lokalny potencjał ludzki. Realizacja projektu pozwoli również na wzmocnienie kontaktów pomiędzy lokalnymi grupami interesu w celu budowania kapitału społecznego na obszarze gmin członkowskich oraz promocję tego

obszaru. Będzie również wpływać na rozwój turystyki, ekologii. Cel zostanie osiągnięty m.in. poprzez realizację działań zintegrowanych mających na celu zwiększenie aktywności i integracji mieszkańców, organizacji pozarządowych oraz turystów. Projekt umożliwi wykorzystanie lokalnych zasobów obszarów LSR jako impulsu rozwojowego pozwalającego na budowanie i wzmacnianie kapitału ludzkiego i turystycznego, zwiększy ofertę spędzania czasu wolnego poprzez udostępnienie ogólnodostępnych i niekomercyjnych obiektów oraz udostępnienie innowacyjnych narzędzi turystyczno-promocyjnych w postaci miejsca edukacji w zakresie turystyki zrównoważonej i ekologii. Będzie oddziaływać na kapitał społeczny oraz promocję produktów lokalnych.

Cel 3.2 - Podnoszenie wiedzy osób z obszaru LSR związanej z zakładaniem działalności gospodarczej i rozwojem przedsiębiorczości oraz przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznymi i środowiskowymi

- Przedsięwzięcie 3.2.4 Działania służące wzmocnieniu kapitału społecznego w zakresie ochrony środowiska i/lub wsparcie inicjatyw służących przeciwdziałaniu zmianom klimatu, prowadzenie akcji i projektów edukacyjnych wspierających rozwój miejsc edukacji proekologicznej.

Forma: konkurs/operacja własna.

Zakres z programu: *wzmocnienie kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych.*

- Wskaźnik rezultatu: Liczba osób, które podniosły wiedzę w zakresie ochrony środowiska, w tym znajomości inicjatyw służących przeciwdziałaniu zmianom klimatu (160 osób);

- Wskaźnik produktu: Liczba przedsięwzięć służących wzmocnieniu kapitału społecznego, w tym w zakresie ochrony środowiska i/lub wspierających inicjatywy służące przeciwdziałaniu zmianom klimatu (8 szt. - 1 wizyta studyjna, 7 szkoleń/warsztatów).

Operacja stanowi odpowiedź na zidentyfikowany problemem jakim jest niska świadomość ekologiczna mieszkańców obszarów wiejskich, mała wiedza na temat bioróżnorodności, biogospodarki i rolnictwa ekologicznego oraz brak motywacji i chęci do poznawania i kreowania postaw proekologicznych w społecznościach wiejskich. Zaplanowane działania wynikają m.in. z przeprowadzonych konsultacji społecznych i zebranych danych z naszych gmin członkowskich na temat realizacji doradztwa i wsparcia mieszkańców w programie Czyste Powietrze. Realizacja tej operacji jest ważna z punktu widzenia poprawy warunków życia naszych mieszkańców obszarów wiejskich i oznacza szansę na przyciągnięcie do gmin i powiatów znacznych środków na zielone projekty i wsparcie zrównoważonego rozwoju lokalnego. Operacja jest reakcją na zachodzące w otaczającym nas środowisku naturalnym negatywne zmiany dlatego też zaplanowano wydarzenie podnoszące świadomość proekologiczną. Skuteczność ochrony środowiska zależy od zaangażowania wszystkich obywateli w konkretne działania, zarówno tych młodszych, jak i starszych. Obejmuje m.in. świadomą konsumpcję, ograniczenie wytwarzania odpadów i odpowiednią ich segregację, oszczędzanie zasobów (energii i wody), zmniejszanie negatywnego wpływu na jakość powietrza. Formowanie i wzmacnianie świadomości ekologicznej w społeczeństwie jest istotne dla wdrażania standardów ochrony środowiska. A osiągnięcie celów środowiskowych zależy od poziomu kompetencji ekologicznych reprezentowanych przez społeczeństwo.

Celem proponowanych zmian jest wspieranie społeczności lokalnej naszego obszaru, mieszkańców, oraz przedsiębiorców, ngo w działaniach na rzecz ochrony środowiska, zrównoważonego rozwoju oraz mitygacji i adaptacji do zmian klimatu. Wprowadzanie powyższego działania to sposób na wsparcie gmin członkowskich w nadążaniu za Europejskim Zielonym Ładem. Dlatego też małymi krokami, począwszy od 2018 roku podejmujemy kolejne inicjatywy by to zmienić i wesprzeć naszych mieszkańców w działaniach na rzecz ochrony środowiska, zrównoważonego rozwoju oraz mitygacji i adaptacji do zmian klimatu.

Na polu edukacji mieszkańców naszego obszaru i propagowania programów z zakresu ochrony środowiska nawiązaliśmy już w 2018 roku współpracę z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie i dzięki temu wspólnie w 2018 r. zorganizowaliśmy szkolenie dla mieszkańców w zakresie Programu „Czyste Powietrze”, a w 2021 r. Rodzinny Piknik Ekologiczny "W spółce z naturą" w Moczarach na terenie inkubatora przetwórstwa lokalnego, również przy zaangażowaniu pozostałych partnerów.

Prowadzenie przez LGD działań edukacyjnych, szkoleniowych i doradczych, których kontynuację zaplanowano w kolejnej LSR to **sposób na wsparcie gmin członkowskich i mieszkańców w nadążaniu za Europejskim Zielonym Ładem, dlatego też by sprostać tym wyzwaniom i móc pełnić rolę „ekodoradcy”:**

- ✓ **pokazujemy dobre praktyki „eko” naszym mieszkańcom**, w kraju i poza jego granicami, m.in. w 2020 w ramach operacji pt. *"Skuteczne sposoby dywersyfikacji działalności rolniczej na przykładzie Słowacji i Austrii"* oraz w 2021 pt. *„Ekologia a turystyka - wymiana wiedzy i rozpowszechnianie rezultatów działań na przykładzie Austrii”* realizowane dzięki środkom pozyskanym z Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich.

W 2021 r. odwiedziliśmy też LGD Blisko Krakowa, która realizowała przedsięwzięcie pracowni mobilnej EKOCHATKA w ramach operacji własnej (PROW) oraz duży projekt z zakresu OZE.

Zaś w ramach operacji *„W zgodzie z naturą – ekologia, czy to się opłaca?”* (konkurs nr 7/2023 dla Partnerów Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, realizowany w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Plan Operacyjny KSOW 2022 – 2023, Plan Działania KSOW na lata 2014-2020), w 2023 organizujemy dwie wizyty studyjne: trzydniowa *„Wymiana doświadczeń podmiotów realizujących inicjatywy na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich – studia przypadków”*, dwudniowa *„Innowacyjny model produkcji, przetwórstwa i dystrybucji ziół w Dolinie Zielawy”*, konkurs *„Klimat, środowisko i biogospodarka – moja miejscowość za 10 lat”* adresowany do młodzieży i osób młodych do 35 roku życia oraz konferencję podsumowującą *Ekologia – czy to się opłaca?* w Krośnie, we współpracy z Państwową Akademią Nauk Stosowanych w Krośnie.

- ✓ **uczymy praktycznie** – w 2022 roku zorganizowaliśmy kursy: *„Zioła w kuchni, na stole i w domowej apteczce”* oraz kurs projektowania permakulturowego, co potwierdziło duże zainteresowanie rolnictwem ekologicznym i permakulturą oraz infrastrukturą niebieską i zieloną (w ramach projektu pt. *„Rozwój Bieszczadzkiego UL'a – Bieszczadzkiego Uniwersytetu Ludowego”* realizowanego przez Bieszczadzki Uniwersytet Ludowy (Lider zadania) w partnerstwie z naszą LGD "Zielone Bieszczady" (Partner zadania) w ramach Programu Wspierania Rozwoju Uniwersytetów Ludowych na lata 2020-2030, edycja 2020);
- ✓ **sami się szkolimy, podnosząc wiedzę i kompetencje pracowników biura LGD:** od ubiegłego roku jesteśmy uczestnikiem projektu *Fundusze dla klimatu – Sieć Doradców NGO*, to projekt szkoleniowo-doradczy realizowany przez Ogólnopolską Federację Organizacji Pozarządowych (OFOP) przy współpracy Fundacji Sendzimira w ramach środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Jednocześnie od lutego br. przystąpiliśmy (zespół 3 osobowy) również do ogólnopolskiego programu tzw. *„Zielony Lider”*, który wspiera

lokalnych liderów i liderki w działaniach na rzecz ochrony środowiska, zrównoważonego rozwoju oraz mitygacji i adaptacji do zmian klimatu.

W dobie pędzącego kształtowania świadomości ekologicznej wśród społeczeństwa i przekazywania w ostatnich latach szerokiej wiedzy w tym temacie, my również staramy się nadążyć za wprowadzanymi trendami. Każdy z nas z osobna działa w procesie budowania społecznej świadomości ekologicznej, realizując różne inicjatywy, a także biorąc udział w szkoleniach poświęconych tej tematyce. Dążymy do tego aby zachowania ekologiczne stały się dla każdego z nas stylem życia, a ochrona środowiska była dla nas czymś oczywistym w każdej sytuacji. Wiadomo od dawna, że nauka przez zabawę, przedstawiona w namacalny i atrakcyjny sposób to sposób na osiągnięcie założonego celu edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Uzasadnienie dla podejmowanych działań to przede wszystkim:

- 1) Znaczny wzrost cen energii elektrycznej i źródeł ciepła.
- 2) Położenie Bieszczad z dala od dużych ośrodków miejskich, słabe zaludnienie, wysokie bezrobocie, ubóstwo społeczne - utrudniony dostęp do fachowego wsparcia m.in. specjalistów ds. OZE. Bogactwo flory i fauny.
- 3) Konieczność wsparcia Państwa, samorządów, ngo i mieszkańców w nadążaniu za Europejskim Zielonym Ładem. Potrzeba wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych.
- 4) „Moda na „eko”, czyli powrotu do natury i życie w sposób nie zakłócający naturalnego środowiska, ma to też związek z koronawirusem COVID. Ekologiczne podejście do życia przejawia się we wszystkich obszarach życia, również w turystyce, która jest głównym źródłem dochodu mieszkańców Bieszczad. Takie „eko” podejście do turystyki, to ekoturystyka, czyli ruch turystyczny, który zakłada świadomość ekologiczną turysty. Chodzi o to, aby zachować naturalne środowisko i poprzez turystykę wspierać rozwój zachowań proekologicznych. Turysta podróżujący w nurcie „eko” nie zakłóca rozwoju przyrody i swoim zachowaniem nie przyczynia się do jej dewastacji. Jest zintegrowany z przyrodą i jej zasobami, a jego działania pozwalają zasoby te zachowywać i odnawiać.
- 5) W raporcie z ewaluacji LGD „Zielone Bieszczady” opracowanego przez firmę Eurogrant z Tarnowa, w ramach - Podsumowania, wniosków i rekomendacji czytamy: *20. Badania wykazały, że LGD ma dobrą strategię działania dla osób, które już z nią współpracowały i chcą dalej współpracować. W przyszłości należałoby skupić się na dotarciu poprzez wdrożenie działań mających na celu pozyskania nowych grup społecznych, zwłaszcza osób młodych zainteresowanych m.in. nowoczesnymi technologiami, czy aspektami ochrony środowiska.*

Dlatego też istnieje ciągła potrzeba wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych.

Zdiagnozowane potrzeby są wynikiem wiedzy i doświadczeń członków stowarzyszenia (LGD partnera trójsektorowego, który prowadzi działalność od 2008 roku), aktywności grupy roboczej ds. LSR, spotkań i wspólnych inicjatyw z WFOŚiGW w Rzeszowie oraz Biura Informacji o Funduszach Europejskich - Sieć Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego. Wynika również z potrzeb określonych przez uczestników różnych wydarzeń przez nas organizowanych, min. pikniku ekologicznego, akcji nasadzeń, sprzątania rzeki, kursów ziołowych, z zakresu permakultury. Docelowo temat ten chcemy połączyć z już realizowanymi działaniami celem propagowania zrównoważonego systemu upraw roślin rolniczych i ogrodniczych (permakultura, agroleśnictwo, rolnictwo regeneratywne) opartych na gatunkach rodzimych poprzez urządzenie na działce ogrodu permakulturowego i społecznego. Do zrealizowania inicjatywy zakładamy zaangażowanie doświadczonych osób i podmiotów, dlatego też już na etapie przygotowania koncepcji nawiązaliśmy współpracę z Arboretum i Zakładem Fizjografii w Bolestraszczykach, Państwową Akademią Nauk Stosowanych w Krośnie oraz Państwową Wyższą Szkołą Techniczno-Ekologiczną w Jarosławiu, Bieszczadzkim Parkiem Narodowym oraz Nadleśnictwami i Inkubatorem Przetwórstwa Lokalnego w Moczarach.

Pozostałe zmiany w LSR mają charakter porządkujący i dotyczą aktualizacji LSR do obecnego stanu.
Wszystkie zmiany, których treść podajemy do konsultacji zostały oznaczone kolorem czerwonym.